

treba vse začeti znova. Vojna je pustila nepopisno opustošenje tudi v Ribnici, zlasti ob bombardiranju jugoslovanske armade ob koncu vojne, ki ji je sledil še požar. Tako Miklova hiša kot ribniški trg so se po vojni obnovili in življenje je teklo dalje, vse do danes, ko so potomci Miklove družine na jugu Argentine, del druge kulture in jezika, šeg in navad.

Knjiga *Miklovi z Ribnice na Dolenjskem: Doma je vse po starem!* je neprecenljiva ne le za potomce Miklovih in vse, ki so jih poznali, temveč tudi za vsakega Ribničana. Za vsakogar, ki ga zanima ribniška zgodovina in življenje. Znala ga bo usmeriti k virom, ki so zanj uporabni, saj so res obsežni in raznoliki. Na nekaterih mestih je osebnostim Miklove družine in dogodkom zaradi kompleksnosti, velikosti družin, prepleta generacij in različnih virov kar nekoliko težko slediti in jih umeščati, vendar na koncu vseeno spoznaš, kako dragocen mozaik življenja neke družine in življenja v Ribnici tvori, predvsem pa, kako si ljudje tudi po največjih pretresih in preizkušnjah opomoremo, kako je zmeraj treba pogumno gledati naprej.

Vredno je posebej izpostaviti oblikovanje knjige, ki je delo domačinke, grafične oblikovalke Mateje Goršič. Z velikim občutkom ji je uspelo pregledno in smiselno povezati likovno zelo raznoliko gradivo z vsebino in tako prispevati k celovitosti monografije.

Barbara Sosič

Marija Makarovič: *Jazbina: Mikroetnološka predstavitev jazbinskih in podgorskih družin z gorskega kmečkega naselja v občini Črna na Koroškem.* Črna na Koroškem: Občina, 2019, 845 str.

Dr. Marija Makarovič, nekdanja kustosinja Slovenskega etnografskega muzeja, ki je tam v letih od 1953 do 1989 skrbela za noše in vezenine, njene raziskave oblačilne kulture pa so dobile aplikativno vrednost v nošah številnih folklornih skupin, je v letu 2020 dopolnila 90 let. Devetdeset častljivih in delovno ter življenjsko izpolnjenih let! Svoj jubilej je praznovala v Črni na Koroškem, kjer je leto pred tem objavila obsežno znanstveno monografijo o koroškem gorsko-kmečko-delavskem naselju s samotnimi in raztresenimi kmetijami Jazbina.

Idejo zanjo je dobila v literarnem delu Prežihovega Voranca *Požganica: Roman iz prevratnih dni* (1939), ki je v bistvu planina z imenom Pogorevc (1072 m), o kateri Voranc zapiše: »Ena sama ozka soteska; na dnu tega dolgega korita komaj prostora za zeleno hrbtišče s peščenimi policami in strmimi koleno, na njih enajst kmečkih selišč in deset bajt – na njenem levem bregu dolga nicinasta, z gozdovi od vrha do tal obrasla planina Požganica, za potokom pa ena sama hiša. To je Jazbina.« (Prežihov Voranc, *Požganica*, 1971, str. 158) Čeprav Prežih navaja enajst kmečkih selišč in deset bajt, jih ima Jazbina dejansko precej več. Tako knjiga obravnava kmetije in prebivalstvo v katastrski občini Jazbina in dela Uršlje gore ter Podgore.

Gre za pet stoletij staro naselje, ki se je s prvimi hubami zakoreninilo na ozemlju

Jazbine vsaj že v začetku 16. stoletja, najstarejša znana omemba kmetije oz. njenega gospodarja pa je iz leta 1479 z ozemlja tedanje Podgore. Več kot 400 let sta bili na Jazbini glavni gospodarski panogi poljedelstvo in živinoreja, kmetije so bile usmerjene v samozadostnost, od srede 20. stoletja pa je prevladovala živinoreja. Po marčni revoluciji leta 1848 je ena tretjina od obravnavanih jazbinskih in podgorskih kmetij ter kajž prešla v last družine Thurn-Valsassina, dotedanji lastniki kmetij pa so lahko ostali na kmetijah kot najemniki. Po drugi svetovni vojni je bila nacionalizirana vsa Thurnova posest, dotedanji najemniki kmetij so spet lahko postali trajni lastniki hiš, gospodarskih poslopij in pripadajočih zemljišč, a brez gozda. Nekdanji najemniki, ki so sprejeli kmetijo v trajno last, so skrbno gospodarili, enako velja tudi za njihove potomce. Na kmetijah brez gozda se pokaže, da bi šele njegova uporaba omogočila veččlanskim družinam ustrezno življenjsko raven, zato mora biti zdaj vsaj eden od zakoncev oz. partnerjev zaposlen zunaj kmetovanja. Mariji Makarovič se zdi nesprejemljivo, da država noče ugoditi gorskim kmetijam odkup primerne površine gozda, ob tem pa prodaja tujcem najboljša kmetijska zemljišča. Zaradi več vzrokov je bilo v času raziskave od nekdanjih tridesetih kmetij in kajž stalno naseljenih le še devet, od tega je bilo obdelovanih šest kmetij, sedma, ki je bila v času med svetovnima vojnama še del Jazbine, pa je bila po drugi svetovni vojni priključena naselju Žerjav.

Knjiga je razdeljena na dva obsežna sklopa z več podpoglavji. Prvi del obravnava prebivalstvo, naselbinsko zasnovo in stavbarstvo, družine, družine v luči sodelovanja, povezovanja in praznovanja, gospodarstvo ter družinsko potrošnjo. V drugem delu sledijo podpoglavja o obdelovanih kmetijah, kmetijah in kajžah z obdelanim vrtom, v vikende spremenjenih kmetijah in kajžah, opuščenih kmetijah ter kmetijah in kajžah, zaraslih z gozdom. Vsako poglavje ima na koncu obsežne opombe, na koncu sledi seznam vseh arhivskih virov in literature, seznam nekaterih moških in ženskih priimkov ter njihovih pisnih različic, ki so zapisani v urbarjih iz 16. stoletja, v Črnjanskem rokopisu iz 1633 ter v matičnih rojstno-krstnih, poročnih in mrliških knjigah župnije Črna in Prevalje od 16. do 19. stoletja ter župnije Javorje od konca 18. do 19. stoletja ter povzetka v slovenščini in angleščini. Obsežni recenziji sta napisala etnologinja dr. Karla Oder iz Muzeja Ravne na Koroškem in dr. Vinko Skitek iz Pokrajinskega arhiva Maribor, kjer je Marija Makarovič izpisala veliko količino primarnih arhivskih dokumentov, ki so zbranim ustnim virom na terenu dali trdno zgodovinsko oporo. Podatki iz arhivskih dokumentov, kot so urbar za urad Črna iz leta 1505, urbarji gospodstva Pliberk iz 16. stoletja, terezijanski, jožefinski in franciscejski kataster, inventarji kmetij, matične knjige in drugi arhivski dokumenti, so bili skelet za rekonstrukcijo življenja na kmetijah v Jazbini, povezani v celoto pa predstavljajo temeljno znanstveno delo na področju agrarne in gospodarske zgodovine. Na podlagi arhivskih virov je analizirala posestna in lastniška razmerja, njihovo prehajanje v roke industrialcev in propadanje zaradi gospodarskih in političnih sprememb. Novo zbrano gradivo je po objavi knjige podarila ravenskemu muzeju.

Raziskava je trajala štiri leta, od konca avgusta 2015 do konca julija 2019, nastala pa je zato, ker je Marija Makarovič kot prejemnica nagrade Občine Črna na Koroškem za ponatis knjige Črna in Črnjani: *narodopisna podoba koroškega delavskega naselja do druge svetovne vojne* (v soavtorstvu z Ivanom Modrejem, 2013; prvič natisnjeno 1986) in za *Življenjske poti nekaterih starejših prebivalcev Občine Črna na Koroškem* (2014) prejela

1350 evrov, kar je bilo takrat več kot njena pokojnina. Zato se je odločila, da bo nagrado »odslužila« s knjigo o Jazbini, ki jo je poznala zgolj iz Prežihovega romana *Požganica*. Zanesenjaško darežljiva in hkrati skromna ter hvaležna, da lahko kljub visoki starosti še vedno dela in raziskuje, je dobesedno preskakovala grape z vso raziskovalno opremo, tokrat sicer ob pomoči vnuka Jana Černetiča, ki je fotografiral kmetije ali sledi nekdanjih kajž in kot mlad, že uveljavljen slovenist prispeval naslovne pesmi k posameznim razdelkom v drugem delu knjige. Tako je o življenju v Občini Črna na Koroškem in Mežiški dolini objavila že četrto obsežno znanstveno delo s kmečko-delavsko tematiko.

Slovenska etnologija trenutno ne premore in ne pomni nobenega njeje karakterno in delovno podobnega raziskovalca ali raziskovalke, ki bi znal brati in uporabiti arhivske vire in v enakem obsegu še intervjuvati ljudi ter oboje, brezhdbno dokumentirano, združiti v takšno temeljno delo. Vse najboljše, draga Marija in Bučibica!

290

Mojca Ramšak

Jelena Ivanišević: *Povijesni rječnik hrvatskog kulinarstva, A–M*. Zagreb, Institut za etnologiju i folkloristiku, 2015, 442 str.; Jelena Ivanišević, *Povijesni rječnik hrvatskog kulinarstva, N–Ž*. Zagreb, Institut za etnologiju i folkloristiku, 2019, 527 str.

Dr. Jelena Ivanišević, znanstvena sodelavka na Inštitutu za etnologijo in folkloristiko v Zagrebu, je o pripravi hrvaškega zgodovinskega kulinaričnega slovarja začela razmišljati leta 2007, ko se je zaposlila na Inštitutu. V tistem času je bil na Hrvaškem trend izdajanja kuharskih knjig in priročnikov vseh vrst, poleg tega pa je bila nacionalna kuhinja še vedno pretežno uvrščena v skupno nekdanjo jugoslovansko kuhinjo, z izjemo turistično prepoznavnih regij. Zato se je na Inštitutu kmalu porodila ideja za slovar, ki se je nato razvijala v okviru projekta *Kultura prehrane v luči družbenih sprememb 20. in začetka 21. stoletja*, ki ga je vodila dr. Nives Rittig Beljak, ki je tudi osmislila konceptualni osnutek hrane kot dela identitete. Na začetku projekta je bilo predvideno, da bo slovar zbral vso hrvaško kulinarično terminologijo, da bi prikazal razvoj kuhinjskega jezika. Ocenjeni obseg besedišča je bil 10.000 besed v dveh zvezkih. Pokazalo pa se je, da je hrvaška kuhinja terminološko mnogo bogatejša, saj oba abecedno urejena dela vsebujeta skupaj kar 18.754 gesel.

Slovar vsebuje besedišče, povezano z različnimi vidiki kuhanja: imena živil (zlasti rastlin in živali, ki so bile uporabljene ali se uporabljajo v prehrani ljudi), kulinarične postopke, kuhinjske pripomočke in pribor, jedi hrvaške kuhinje ter tiste, ki so udomačene ali prisotne v današnji hrvaški kuhinji, navade in obnašanje, povezane s hrano in pijačo. Poleg vsake geselske iztočnice je še slovnična oznaka, razlaga, sopomenke, seznam virov, v katerih se beseda pojavlja, kjer je bilo mogoče, pa tudi kraj, kjer se pojavlja ali kjer je bila zapisana.

Slovar vključuje gradivo od najstarejših objavljenih slovarjev hrvaškega jezika do